

HÂŞİM MUHAMMED el-BAĞDÂDÎ

na sergiler düzenlenmiştir. Bunların en önemlisi 1978'de Londra'da açılan sergidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Delilü ma'razi Müdiriyyeti'l-meşâhati'l-âme, Bağdad 1952; *Delilü'l-Cumhûriyyeti'l-İrâkiyye li-sene 1960*, Bağdad 1960, s. 794; *Delilü ma'razi'l-haqqi'l-Arabî ve'z-zehrafetü'l-İslâmiyye*, Bağdad 1964; *Zikrâ 'amidi'l-haqqi'l-Arabî Hâşim Muhammed el-Bağdâdî*, Bağdad 1973; *Velid el-A'zamî, Terâcîmü haqqâti Bağdâdî'l-mu'âşîrîn*, Beyrut 1977, s. 254-275; *Ziriklî, el-A'lâm* (Fethullah), VIII, 67; *Mâcid ez-Zühdi, el-Mecmû'a* (nşr. Hâlid Hüseyin), Bağdad 1985, s. 9; *Nesim Rahîm Kerîm, Hâşim Muhammed el-Bağdâdî* (yüksek lisans tezi, 1988, Câmîatü Bağdâd Külliyyetü'l-fünûnî'l-cemîle); *M. Uğur Derman, İslâm Kültür Mirâsında Hat Sanatı*, İstanbul 1992, s. 230; "Liğâ' ma'a'l-fennân Hâşim Muhammed el-Haqqâtî", *el-Aklâm*, sy. 12, Bağdad 1965, s. 134; Hâşim en-Nuaymî, "Hadîşün 'ani'l-haqq", *Ceridetü'l-Cumhûriyye*, Bağdad 14.8.1970, s. 3; *Abdullah el-Cübürî, "Hâşim Muhammed el-Bağdâdî, er-Risâletü'l-İslâmiyye*, LXI, Bağdad 1973, s. 82; *Sâbit Münîr er-Râvî, "Hâşim el-Haqqâtî", el-Mevrid*, III, Bağdad 1976, s. 51-53; *Nûrî Hammûdî Ali, "Mâ zâ fe'ale Hâşim el-Haqqâtî bi-muşâfi'l-evkâf", Âfâk 'Arabiyye*, IX, Bağdad 1980, s. 118.

YÜSUF ZENNÜN

HÂŞİM b. UTBE

(هاشم بن عتبة)

Ebü Ömer Hâşim b. Utbe
b. Ebi Vakkâs ez-Zührî
(ö. 37/657)

Kahramanlığı ile tanınan sahâbî.

Mekke'nin fethedildiği gün kardeşi Nâfi' ile beraber müslüman oldu. Uhud Gazvesi'nde Resûl-i Ekrem'in dişini kuran babası Utbe Mekke fethinden önce İslâmîyet'i kabul etmeden öldü. Hâşim, Yermük Savaşı'na atlı bir birliğin kumandanı olarak katıldı ve bu savaşta bir gözünü kaybettiği için "A'ver" lakabıyla anıldı. Şam'ın fethinden sonra orada ikamet etti. Hz. Ömer onu Şamlılar'dan oluşan bir kıtanın başında Irak'a gönderdi. Amcası Sa'd b. Ebü Vakkâs'ın emrinde Kâdisiye Savaşı'na katılarak ordunun sol kanadına kumanda etti. Bu savaştan sonra barış yolu ile Hulvân'ı, emrindeki 12.000 kişilik bir kuvvetle seksen gün süren bir kuşatmadan sonra da Celulâ'yı fethetti. Hz. Osman zamanında tek başına şevval hilâlini görenek iftar ettiği için cezalandırıldığı rivayet edilir. Hz. Ali ile Muâviye arasındaki mücadelede Ali'nin yanında yer aldı. Cemel Vak'ası'ndan önce Hz. Ali onu, oğlu Hasân ve Ammâr b. Yâsir ile birlikte taraftar toplamak ve muhtemel bir çatışmaya hazırlanmak için Küfe'ye gönderdi.

Savaş oyunlarını iyi bilen, düşmanlarına karşı seri hareketleri ve hızlı darbeleri sebebiyle "Mirkâl" lakabıyla anılan Hâşim, Sıffîn Savaşı'nda Basralılar'dan oluşan kuvvetlerin başında ordunun bayrağını taşıması Muâviye ile Amr b. Âs'ı korkuya düşürdü. Ancak Sıffîn'deki muharebelelerin birinde bütün gün çarpıştıktan sonra akşam karanlığında Hâris b. Münzir tarafından öldürüldü. Ölmeden önce bir ayayğını kaybettiği zikredilmiştir (Fâsî, VII, 360). Şamlılar'ı sevindiren bu ölüm Hz. Ali'nin ve Irak ordusunun derin üzüntüsüne sebep oldu. Başta Hz. Ali olmak üzere Hâşim'in oğlu Abdullah ve Ebü't-Tufeyl Âmir b. Vâsile onun hakkındaki teessürlerini mersiyeleriyle dile getirdiler. Muhammed Rızâ el-Hakîm *Hâşim el-Mir-kâl* adlı bir eser kaleme almıştır (Necf 1370/1951).

BİBLİYOGRAFYA :

Dineverî, el-Ahbârü't-tuvâl, Bağdad 1959, s. 120, 121, 144, 171, 174, 183; *Taberî, Târîh*, IV, 215, 260, 321, 373, 378, 402-403, 447-451, 473-478; V, 7-8, 26, 532-533, 623, 652-656; VI, 23; *Hâkim, el-Müstedrek*, III, 395-396; *İbn Hazm, Cemhere*, s. 129; *Hatîb, Târîhu Bağdad*, I, 196; *İbn Abdülber, el-İst'âb*, III, 616-622; *İbnü'l-Esir, Üsdü'l-gâbe*, V, 377-378; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 520-521, 525; III, 260, 282, 294, 309, 313-314; *Zehebî, A'lâmü'n-nübelâ*, III, 486; *Fâsî, el-İkdü's-şemin*, VII, 359-360; *İbn Hacer, el-İşâbe*, III, 593; *A'yânü's-Şi'a*, I, 496-498; *Ziriklî, el-A'lâm*, IX, 49; *Cezzâr, Medâhilü'l-müel-lifin*, III, 4-6; Ed., "Hâşim b. 'Utba", *EP* (Fr.), III, 267.

ASRİ ÇUBUKÇU

HÂŞİMÎ, Muhammed b. Ahmed

(محمد بن أحمد الهاشمي)

Muhammed b. Ahmed b. Abdîrahmân
el-Hâşimî et-Tilimsânî
(1881-1961)

Derkâvî-Alevî şeyhi, âlim.

17 Temmuz 1881'de Cezayir'in Tilimsân (Tlemsen) şehrine bağlı Subde belde-sinde doğdu. Annesi ve babası Hz. Hasan neslindedir. İlk eğitimini Subde kadısı ve bölgenin âlimlerinden olan babasından aldı. Onun ölümünden sonra kardeşlerinin geçimini sağlamak için tarım işçisi ve baharat satıcısı olarak çalıştı, bir süre de terzilik yaptı. Bu arada dinî bilgilerini arttırmak amacıyla cami ve medreselerin halka açık derslerine devam etti. Bu yıllarda Derkâve'de yaygın olan ve mensuplarının medrese kültürü de almasına büyük özen gösteren Şâzeliyye tarikatının Derkâviyye koluna intisap etti. Bu tarikatın Şeyh Muhammed el-Habrî ve

Muhammed b. Habîb el-Büzîdî gibi ünlü simalarının seçkin müridlerinden biri olan Muhammed b. Yellis'ten çeşitli dersler aldı. Fransızlar'ın Cezayir'i işgal edip ülkede her türlü İslâmî eğitim ve öğretim faaliyetini yasaklaması üzerine mürşidi İbn Yellis ile birlikte Şam'a kaçtı (1904). Burada bir süre göçmen mahallesinde kaldı. Şehirdeki Cezayirli göçmenlerin değişik yerlere dağıtılmasını protesto ettiği gerekçesiyle Suriye müftüsü Muhammed Ebü'l-Yüsr Âbidîn ile birlikte sürüldüğü Adana'da iki yıl mecburi ikametden sonra Şam'a, şeyhi İbn Yellis'in yanına döndü. Suriye'nin meşhur âlimlerinden Mahmûd Reşîd el-Attâr'dan usûl-i fıkıh, Şeyh Muhammed Yûsuf el-Kâfî'den Mâlikî fıkıh okudu. Ayrıca Muhammed Bedreddin el-Hasenî, Emîn Süveyd, Muhammed b. Ca'fer el-Kettânî, Tevfik el-Eyyûbî, Yûsuf b. İsmâil en-Nebhânî ve Ebü'l-Hayr el-Meydânî gibi âlimlerden istifade etti.

İbn Yellis'in vefatından sonra (1927), hac seyahati dolayısıyla Şam'a uğrayan Derkâviyye şeyhlerinden Ahmed el-Alevî'ye intisap etti. Şam'da oturmakta olduğu göçmen mahallesinde bir zâviye açtı, ayrıca mescid ve evlerde zikir ve ders halkaları oluşturmaya başladı. Emeviyye Camii'nde vaazlar verdi; şehrin Şâmiye ve Nûriye medreselerinde akaid ve tasavvuf dersleri okuttu, vaaz ve sohbetlerde bulundu. Halifelerinden Abdülkâdir İsâ, onun samimi sohbet ve telkinlerinden etkilenen pek çok insanın tövbe edip sâlih birer kul olmaya çalıştığı belirtmektedir (*el-Hakâ'ik 'ani't-taşavvuf*, s. 621). Hâşimî 19 Aralık 1961 tarihinde Şam'da vefat etti. Cenaze namazı Emeviyye Camii'nde kılındıktan sonra Dahdâh Mezarlığı'nda Şeyh Ebü'l-Hayr el-Meydânî'nin yanına defnedildi.

Hâşimî'nin tarikat silsilesi Ebü'l-Yezâ el-Mehâcî, Muhammed Kaddûr el-Vekîfî, Muhammed b. Habîb el-Büzîdî, Ahmed el-Alevî vâsıtasıyla Şâzeliyye'nin Derkâviyye kolunun kurucusu Ahmed ed-Derkâvî'ye (ö. 1239/1823) kadar ulaşır. Derkâviyye'nin Ahmed el-Alevî'ye nisbet edilen Aleviyye kolunun Ortadoğu'daki en meşhur merkezi Hâşimî'nin Şam'da tesis ettiği zâviyedir. Kendisinden sonra irşad faaliyetini Şam, Humus, Hama, Halep gibi şehirlerle Ürdün ve Filistin'in çeşitli merkezlerinde açılan zâviyelerde Muhammed Saîd el-Burhânî, Abdülkâdir İsâ, Saîd el-Kürdî gibi Hâşimî'nin ünlü halifeleri devam ettirmiştir.

Ahlâkı, fazileti ve kaliteli dersleriyle çevresinde dönemin Şa'rânî'si olarak ün ya-